

NAGY ZOPÁN FOTÓMISZTIKUMA

*Könyvbemutató és kiállítás,
2018. március 14. - április 6.*

Ha - első közelítésben - Nagy Zopán költészetét idézem fel magamban, valami gátlástalanul áradó, mámoros szövegfolyam jut eszembe, melyben az alkímia és a szómágia, a zsigeri figyelem és a keleti filozófiák ihlete egyesül a modern irodalom kollázsszerű eklektikájában. Ez a nagy kavardás - azaz az egymást elvileg kizáró mozzanatok problémátlan egymásban létezése és termékeny összjátéka - rögtön meg is mutatja Zopán bonyolult poétikájának egy lényegi jellemzőjét, hogy nem a különbségekre, hanem a minden dolgokat összefogó közös nevezőre érzékeny a világból, ami olyan - Pilinszky Jánossal szólva -, mint „egy némán guruló vasgolyó a mélyben”.

Ez az idegesítő sokféleség amúgy mélységesen gyanús volna nekem, hisz' többnyire figyelemhiányra utal: akit túl sok minden érdekel, azt valójában nem szokta

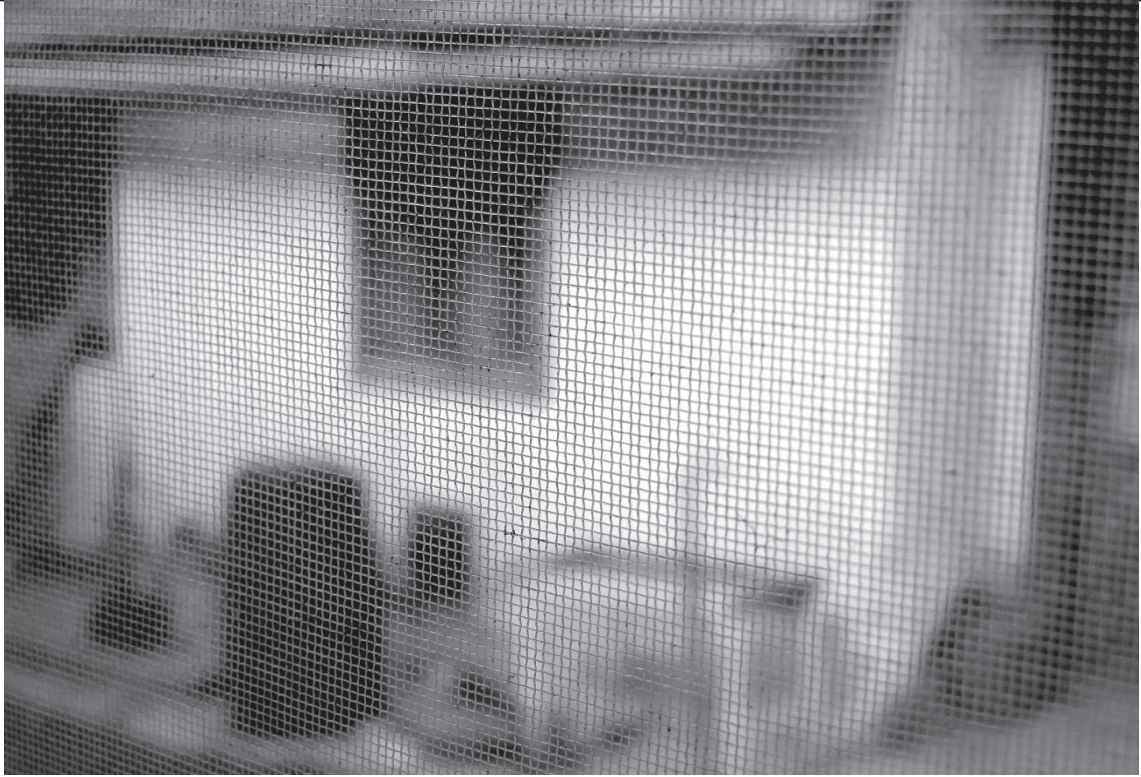
igazából érdekelni semmi sem. Persze hacsak nem arról van szó - mint jelen esetben -, hogy egy szuverén alkotó egyéniségének a centruma épp ilyen sokfajta természetű.

A „szétszórt-centrum”, íme, egy, a Zopánra jellemző szép paradoxonok közül. Mintha minden dolgok időtlenül hullámoznának benne, s mintha e kozmikus tudat totális élményét közvetítenék a művei számunkra.

Simone Weil szerint „A művészetben nincs cél, mégis a végcél jelenlétének ellenállhatatlan, kényszerítő érzését kelti”. Ez a titokzatos végcél - jelentsen bármit is - jelenlétének ellenállhatatlan érzése az, ami Nagy Zopán műveit is egységes mederben tartják. E homályos végcél vagy Abszolútum ugyanakkor nem föltétlenül esztétikai természetű - pedig joggal lehetne az az érzésünk Zopán művei kapcsán, hogy minden költészetből van nála, tán még ő maga is -, inkább mintha a Transzcendencia felől mutatkozna meg. Carl Gustav Jung vallotta: „Minden írásom sorsszerű kényszer hatására jött létre. Amit írtam, belülről támadt rám, én csak szóhoz jutattam az engem mozgató Szellemet. Ki kellett mondanom olyan dolgokat, amiket valójában senki nem akart hallani. Szörnyű az a gondolat, hogy az embernek árnyoldala is van, amely nemcsak apró gyengeségekből áll, hanem valójában démoni természetű. Az az ember, aki nem járta meg szenvedélyeinek poklát, nem is küzdötte le őket soha.”

Nagy Zopánt egyfolytában feketén izzó, rémálomszerű hallucinációk támadják belülről, és ő is „csak” kimondja ezek követelményeit. Nem is tehet másként, hiszen - szintén Jung megfogalmazásában - „Nem nekünk vannak titkaink, hanem az igazi titkok birtokolnak minket”.

A Transzcendens e sötétben ragyogó, egyben nyomasztó arca nagyon is ismerős a művészet történetéből: Grecótól William Blake-en és Rimbaud-n át egészen Vajda Lajosig vagy Kaposi Tamásig. Az irodalomban vagy a festészetben kifejezhetők az extatikus látomások, feltéve, ha a művész nem fél elégni a misztikus ihletben. A fotóművészetben azonban ez az önkívületi stílus idáig

csak nyomokban volt kimutatható. Edvard Munch szerint: „A fényképezőgép nem versenyezhet az ecsettel – legalábbis addig, amíg a mennyben és a pokolban nem kerül használatba.” Zopánnak ez a mutatóvány is sikerült: íme a fotóművészet misztikus stílusa, következetesen végigvive egy teljes albumon keresztül.

Feltételezem, azért volt képes ezt az új, soha nem látott fotóstílust létrehozni, mivel számára az extra dimenziók rezgései nem élete kivételes és ritka pillanatai közé tartoznak, hanem hétköznapi életvalóságának állandó mozzanatai. Írni vagy rajzolni sem tudna misztikus ihlet nélkül, így egy ilyen magától értetődő, egyben roppant erős hallucinatív nyomásnak még a fényképezőgép sem tudott ellenállni.

E meghatározhatatlan képvilág jellemzői, hogy új teret és új időt teremtenek – vagy inkább megsemmisíti mindkettőt, hétköznapi értelmükben véve. Kísérteties, humortalan, semmiből jött képek ezek, melyek ijesztően nagyobbak nálunk. Technikai hibákat abszolutizáló, anyagtalannak rezgések, homályos jelentésű ám rendkívüli

szellemi erőt sugárzó meta-képeket látok. Mintha minden egy Másik Valóság akváriumában lebegne, ahol minden máshogyan van, és ahol ég és föld ugyanaz. Nem katarzissal kommunikál, mint a misztikusok általában, soha nem magasztos hangzású, teszem azt, inkább meditatív, sugárzó szellemi mélységeket közvetít. Egy szuverén egyéniség jár itt az Ismeretlenben és lefotózza nekünk a Titkokat, amik persze nem hagyják magukat, és továbbra is megőrzik lényegi titokzatosságukat.

Számomra ezek a képek új és meggyőző bizonyítéka annak, hogy az autonóm személyiség végsőkéig feszítése abszolút lehetséges és működő út a Transzcendencia irányába, ahogy Cioran mondta: „A misztika nem hit, a misztika a szuverén ego kalandozása az Abszolútum felé.”

Végül ugyanez a gondolat Bergyajevnél: „Csak a szuverén egón keresztül lehet közünk a Transzcendenshez. Isten itt nem dogma, hanem életprobléma.”

MILTÉNYI TIBOR